

MIJLOACE DE EXTINDERE A DOMENIULUI BOIERESC DIN ȚARA ROMÂNEASCĂ ÎN SECOLUL AL XVI-LEA. STUDIU DE CAZ: DOMENIUL BOIERILOR BUZEȘTI

În a doua jumătate a secolului al XVI-lea, puterea mării boierimi din Țara Românească era condiționată de o relație apropiată cu domnia. Ocuparea tronului de către un voievod favorabil politicii ei însemna pentru pătura aristocratică o perioadă propice îmbogățirii și lărgirii patrimoniului funciar. Fiind o boierime care putea influența jocurile politice și domnul era interesat să își apropie această clasă socială pentru a putea să păstreze tronul. Astfel, interesul de a crea o relație apropiată venea din ambele părți¹. Apropierea era afișată prin acordarea de privilegii boierimii de către domnie și prin ajutor și sprijin promis de boieri voievodului lor. În perioada discutată începe să își facă simțită prezența pe arena politică o boierime interesată de acumulare de bogății, obiecte prețioase, pământ și bani. Este o boierime „nouă”, așa cum o numește Răzvan Theodorescu, o boierime care urmărea afișarea luxului, puterii și prestigiului². Schimbările produse în rândul ei se datorează și pribegiei, al cărei pericol este din ce în ce mai mare. Desele schimbări de domni afectau pătura aristocratică în sens pozitiv, sau nu, în funcție de relația lor cu noul voievod. Pământul făcând parte din averea imobilă a boierului, nu îl prea ajuta în pribegie. Sursele de venit la care apela boierul în această situație erau banii sau obiectele prețioase³. Totuși, sunt și cazuri de boieri care neavând cu ce îi răsplăti pe binefăcătorii lor în perioada de pribegie le promit sate care le sunt întărite de domn la întoarcerea lor în țară⁴. Deși pericolul pierderii moșiilor era mare, boierii continuă să fie interesați de lărgirea patrimoniului funciar. Pământul

---

¹ A. D. Xenopol, *Istoria Românilor din Dacia Traiană*, vol. III, ed. a IV-a, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1988, p. 412-462.

² Răzvan Theodorescu, *Itinerarii medievale*, București, Meridiane, 1979, p. 43-69.

³ Florentina Nițu, *Preturi de podoabe și ofrevărie din metal prețios în spațiul românesc (sec. XVI-XVII)*, București, Editura Universității din București, 2006, p. 89-91.

⁴ *Documente privind Istoria României (DIR)*, vol. V (1581-1590), Editura Academiei R.P.R., 1952, doc. 163.

însemna pentru ei apartenența la un loc, fapt ce reiese și din titulatură, de exemplu „Radu din Cepturi”. Dincolo de semnificațiile simbolice, pământul însemna pentru boieri și o sursă de venit. El era folosit în unele cazuri pentru agricultură, creșterea animalelor, iar în lipsa altor bogății era utilizat în scopul răscumpărării⁵. Mai mult decât atât, deținerea unui patrimoniu funciar extins le permitea boierilor să-și creeze o imagine prestigioasă prin daniile pe care le făceau anumitor lăcașe de cult. Din motivele expuse marile familii boierești au urmărit să-și lărgescă domeniu, un exemplu în acest sens fiind familia Buzeștilor. În cele ce urmează nu voi insista foarte mult asupra istoriei acestei mari familii boierești, ci pe mijloacele prin care și-a lărgit patrimoniul funciar. Mai mult decât atât, studiul de față se focalizează cu precădere pe secolul al XVI-lea, când familia boierească avută în vedere cunoaște o întărire a puterii.

În istoriografia românească familia Buzeștilor este mai mult cunoscută prin trei reprezentanți ai săi, și anume Radu, Preda și Stroe, care au jucat un rol deosebit în timpul domniei lui Mihai Viteazul și al lui Radu Șerban. Despre ei documentele ne spun că erau fiii lui Radu Buzea și nepoții de fiu ai lui Vlad Banul. Deși unele genealogii merg până în secolul al XV-lea, menționându-l pe un anume Florea ca strămoș al Buzeștilor⁶, în studiul de față voi porni din prima jumătate a secolului al XVI-lea de unde sursele ne clarifică genealogia acestei familii.

Într-un document din timpul lui Neagoe Basarab ne este prezentată familia lui Vlad banul, frate cu Dumitru pârcălab și Balica spătar. Vlad banul este menționat ca un apropiat al lui Neagoe Basarab⁷. El are un fiu, pe Radu Buzea, tatăl fraților Buzești. Radu Buzea a fost mare armaș, căsătorit cu Maria, fiica lui Giura, logofăt din Stăncești. Împreună cu ea, a avut trei fii: Radu, Preda și Stroe⁸. Despre ei știm că au fost pribegi în timpul lui Alexandru Mircea și Mihnea Turcitul (în prima domnie). Au deținut

---

⁵ *Documenta Romaniae Historica (DRH). B. Țara Românească*, vol. VII (1571-1575), București, Editura Academiei R.S.R., 1988, doc. 121.

⁶ Mihai Dim. Sturdza (coord.), *Familiiile boierești din Moldova și Țara Românească*, vol. II, București, Simetria, 2011, p. 645.

⁷ *DRH, B. Țara Românească*, vol. II (1501-1525), București, Editura Academiei R.S.R., 1972, doc. 145.

⁸ Nicolae Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova sec XIV-XVII*, București, Enciclopedică Română, 1971, p. 81.

dregătorii în vremea lui Alexandru Mircea, Mihnea Turcitul, Ștefan Surdul, Mihai Viteazul și Radu Șerban. Rolul lor a crescut semnificativ în timpul ultimilor doi domnitori. Au participat la luptele antiotomane și la cucerirea Transilvaniei și au fost trimiși în misiuni diplomatice de Mihai Viteazul. După moartea lui Mihai I-au susținut pe Radu Șerban. Stroe moare în 1602 (înmormântat la Stănești), Preda, 1607 (Căluu), iar Radu în 1610 (Căluu)⁹.

Această succintă biografie a Buzeștilor facilitează înțelegerea felului în care s-a constituit patrimoniul lor funciar. Pământul intră în proprietatea Buzeștilor prin diferite căi: moștenire, miluire, cumpărare, schimb și cotropiri.

Domeniul Buzeștilor la începutul secolului al XVI-lea

În timpul primilor frați Buzești, domeniul lor funciar se întindea pe raza județelor Dolj, Mehedinți, Romanați. Este dificil să realizăm o listă cu toate satele care au fost în proprietatea Buzeștilor însă, în articolul de față, vom urmări felul în care domnia a influențat domeniul funciar al boierilor, și nu atât cuprinsul lui printr-o înșirare a tuturor satelor aferente. Într-un document din vremea lui Neagoe Basarab, fraților Buzești, Vlad, Dumitru și Balica le sunt întărite satele Căluu de Sus și Mihăilești, aflate în județul Romanați¹⁰. Nu știm exact cum au ajuns aceste sate în posesiunea Buzeștilor, documentele menționând doar faptul că Albul a închinat satele amintite fraților Buzești fără să precizeze și motivul închinării. Dincolo de acumularea de moșii sau realizarea unui arbore genealogic, documentul este important și pentru că ne prezintă relația dintre boieri și domnitorul Neagoe Basarab. Frații Buzești au primit întărirea de moșii în timpul unui domnitor apropiat lor. În documentul din 14 noiembrie 1516 este specificat faptul că voievodul Neagoe Basarab a dat „această poruncă a domniei mele cinstului dregătorului domniei mele, mai vârtos al casii domniei mele, jupan Vlad ban”¹¹. Prin termenul de „casă domnească” se înțelege atât familia

⁹ *Ibidem*, p. 34-39, vezi și Ștefan Grigorescu, *Căpitanii lui Mihai Viteazul*, București, Univers Științific, 2011, p. 63-70.

¹⁰ *DRH. B. Țara Românească*, vol. II (1501-1525), doc. 145, 147; vezi și Melentina Bâzgan, *Județele Țării Românești până la mijlocul secolului al XVIII-lea*, București, Cartea Universitară, 2004, p. 149, 151, Anexa 25.

¹¹ *DRH. B. Țara Românească*, vol. II (1501-1525), doc. 147.

domnitorului, cât și boierii apropiați lui¹². Aproximativ, apropierea dintre Vlad banul și Neagoe Basarab a fost întărită prin sprijinul pe care dregătorul l-a acordat voievodului, prin „dreapta și credincioasa slujbă a lui și cu vărsare de sânge”. În schimbul fidelității sale, Neagoe Basarab îl miluiește cu satul Cruce, din județul Dolj¹³, sat care a aparținut domniei¹⁴. Deși acest sat nu este în imediata apropiere a celor două amintite mai sus, pe măsură ce așezăm pe hartă satele care fac parte din patrimoniul familiei Buzeștilor vom vedea ca el este din aceeași zonă unde Buzeștii mai aveau așezări, nefiind astfel izolat. Vărsarea de sânge a lui Vlad banul pentru Neagoe Basarab nu știm în ce context s-a produs. Despre miluirea domnitorului aflăm dintr-un document din vremea lui Alexandru al II-lea Mircea, din 12 februarie 1575¹⁵. În contextul întăririi satului Cruce nepoților lui Vlad banul este menționat că în „zilele răposatului Basarab voivod” Vlad a ajuns „banu mare”. În realitate, Vlad nu a fost mare ban în timpul lui Neagoe, el nefiind menționat în lista marilor dregători¹⁶. Mare ban era atunci Barbu Craiovescu, înrudit cu domnitorul¹⁷. Un alt fapt care trebuie menționat în legătură cu documentul din 1575 este genealogia pe care o realizează, Vlad fiind menționat ca „tatăl Radului postelnicul și al Predii și al lui Stroie”. Din genealogia familiei Buzeștilor știm că Vlad banul a fost bunicul dinspre tată al fraților Buzești, Radu, Preda și Stroe¹⁸. Tot izvoarele din a doua jumătate a secolului al XVI-lea ne ajută să reconstituim domeniul funciar al Buzeștilor din vremea lui Vlad banul. Astfel, în timpul lui Mihnea Turcitul, satele Desa,

---

¹² Marius Liviu Ilie, *Domnia și „casa domniei” în Țara Românească. Etimologie și semnificație istorică (secolele XIV-XVI)*, în *Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu”. Series Historica*, 48, 2009, p. 33-39.

¹³ *DIR*, vol. IV (1571-1580), Editura Academiei R. P. R., 1952, doc. 170; vezi și Bâzgan, *Județele Țării Românești*, p. 135, Anexa 31.

¹⁴ Ion Donat, *Domeniul domnesc în Țara Românească (secolele XIV-XVI)*, București, Enciclopedică, 1996, p. 129.

¹⁵ *DRH. B. Țara Românească*, vol. VII (1571-1575), doc. 211.

¹⁶ Damaschin Mioc et al., *Lista dregătorilor din sfatul domnesc al Țării Românești în secolele XV-XVII*, în *Studii și Materiale de Istorie Medie*, IV, 1960, p. 566-567.

¹⁷ Nicolae Stoicescu, *Legăturile de rudenie dintre domni și marea boierime și importanța lor pentru istoria politică a Țării Românești și Moldovei (secolul XV-începutul secolului al XVIII-lea)*, în *Danubius*, V, 1971, p. 123.

¹⁸ *DIR. B. Țara Românească*, veacul XVI, vol. V (1581-1590), doc. 23; vezi și Sturdza, *Familii boierești din Moldova și Țara Românească*, p. 645-646.

Mișina, Rogojani, Ciubrova și Jdeglă din județul Dolj¹⁹ sunt întărite fiilor lui Radu Buzea, Dumitru din Cepturoaia și Gherghina pitar. Întărirea vine în urma unei pâri a lui Aldea din Vlădilă, Neagoe și Radu postelnic ce afirmă că satele amintite sunt ale lor. Dreptul Buzeștilor asupra acestor moșii este susținut prin cărțile pe care le aveau de la Neagoe Basarab, Radu de la Afumați, Vlad Înecatul, Radu Călugărul și Pătrașcu cel Bun²⁰. Menționarea cărții de la Neagoe Basarab ne face să credem că satele menționate au aparținut primilor Buzești. Ipoteza este susținută și de enumerarea alături de fiii lui Radu Buzea și a fiilor lui Dumitru din Cepturoaia și Gherghina pitar. Ultimii doi amintiți sunt verii primari ai lui Radu Buzea. Prezența mai multor cărți de moșie, atestate în vremea diferiților domni, arată faptul că pentru aceste sate au existat numeroase pâri, finalizate cu întărire de moșie. Documentele nu ne ajută în clarificarea căii prin care satele au intrat în patrimoniul Buzeștilor. Ele însă ne confirmă relația apropiată dintre primii Buzești și Neagoe Basarab. Așezând pe hartă satele întărite de Mihnea Turcitul putem observa că ele erau apropiate, ceea ce poate să ne ducă cu gândul la un interes al boierilor de a-și constitui domeniul într-o anumită regiune. În cele ce urmează vom vedea că prin diferite mijloace boierii afișează acest interes.

Alte sate menționate ca fiind ale lui Vlad banul sunt Plenița și Siliștea Păstaia. Ele sunt întărite de către Petru Cercel fiilor lui Radu Buzea în 1585. Deși sunt așezate în județul Mehedinți²¹ privind harta putem observa că ele nu sunt departe de satele din județul actual Olt. La fel ca și în cazul celorlalte sate nici despre aceste moșii nu știm cum au intrat în domeniul Buzeștilor, fiind menționate doar „bătrâne și drepte moșii și de moștenire de la banul Vladul”²². Legătura dintre Vlad banul și fiii lui Radu Buzea nu este destul de clar cunoscută, Vlad fiind menționat ca „unchiul cinstitului dregătorului domnii mele, jupan Radu mare comis”. Este vorba aici de Radu Buzescu, frate cu Stroe și Preda, căruia însă, după cum știm, Vlad banul nu îi era unchi, ci bunic. În apropierea satului Plenița era și satul Dobridora care a

¹⁹ Bâzgan, *Județele Țării Românești*, p. 134-137, Anexa 31.

²⁰ DIR. B. *Țara Românească*, veacul XVI, vol. V (1581-1590), doc. 23.

²¹ Bâzgan, *Județele Țării Românești*, p.118, Anexa 15.

²² *Ibidem*, doc. 192.

aparținut și el primilor Buzești. Satul este întărit fiilor lui Radu Buzea de către Mihnea Turcitul în 1587²³.

Din cele înșirate până acum putem să concluzionăm că domeniul Buzeștilor s-a constituit în partea sud-vestică a Țării Românești, acolo unde activitățile comerciale erau înfloritoare, iar pericolul pârjolirii nu era atât de acut ca în zona estică²⁴. Mai mult decât atât, domeniul este extins în timpul unui domnitor favorabil lor. Relația apropiată cu domnia oferea nu doar siguranța patrimoniului funciar, ci și lărgirea lui prin miluiri. Satele amintite în rândurile anterioare nu sunt singurele care au făcut parte din patrimoniul Buzeștilor în prima jumătate a secolului al XVI-lea, însă sursele ne conduc spre o listă destul de restrânsă și incompletă de domenii. Semnificativ este însă, nu atât numărul satelor aparținătoare Buzeștilor, cât zona în care acestea erau dispuse și perioada în care sunt atestate. O astfel de grilă de lectură ne ajută să înțelegem relația domniei cu boierimea precum și mijloacele celor din urmă, utilizate pentru întărirea puterii lor. Domeniul funciar al Buzeștilor cunoaște schimbări profunde în a doua jumătate a secolului al XVI-lea fiind o consecință a metamorfozelor politice, sociale și economice ale acestei perioade.

Domeniul Buzeștilor în a doua jumătate a secolului al XVI-lea

Cea de-a doua jumătate a secolului al XVI-lea se caracterizează prin domnii scurte care nu puteau să nu influențeze atât funcțiile politice ale boierilor, cât și domeniul lor funciar. La fel ca și alte familii boierești și familia Buzeștilor a simțit aceste schimbări politice, uneori în sens pozitiv, alteori nu.

Domeniul funciar al Buzeștilor cunoaște schimbări profunde în timpul fiilor lui Radu Buzea, Radu, Preda și Stroe. Aceștia încearcă prin diferite mijloace și în perioade propice lor să-și extindă domeniul funciar. Cu toate că domeniul cunoaște o extindere largă în vremea lor, sunt și momente în care unele sate sunt pierdute. Pentru o mai mare claritate asupra felului în care domeniul a suferit schimbări voi urmări căile prin care satele intră în domeniul funciar al Buzeștilor, ori sunt pierdute. Satele intră în domeniul lor prin: moștenire, cumpărare, schimb, miluire, cotropiri.

---

²³ *Ibidem*, doc. 300.

²⁴ Nicolae Chipurici, *Moșiile fraților Buzești la Mehedinți în timpul lui Mihai Viteazul*, în *Drobeta*, 2, 1976, p. 143.

1. Moștenirea

În afară de satele pe care frații Buzești le-au moștenit de la bunicul lor, Vlad banul, au intrat în patrimoniul funciar și satele pe care Radu Buzescu le-a moștenit printr-un testament lăsat de prima sa soție, Stanca²⁵. Strezești, Orlești și Dobrușa – sunt toate în județul Vâlcea²⁶. Moșiile îi sunt întărite lui Radu de către Nicolae Pătrașcu în urma despăgubirilor pe care dregătorul le-a făcut rudelor Stancăi. De remarcat, că și aceste sate sunt tot în zona vestică a Țării Românești unde Buzeștii își aveau domeniul.

2. Cumpărarea

O altă cale prin care satele au intrat în patrimoniul Buzeștilor a fost cumpărarea. Din sursele pe care le avem la dispoziție reiese că cele mai multe sate cumpărate de Buzești datează din perioada domniei lui Mihai Viteazul²⁷. Desigur, această cuantificare are anumite limite care constau atât în lipsa unei liste complete cu toate satele care au aparținut Buzeștilor, cât și în informații lacunare, neștiind în cazul unor sate modalitatea în care au fost achiziționate. Raportându-ne la documentele existente, faptul că un număr mai mare de sate cumpărate de Buzești sunt din vremea lui Mihai Viteazul poate să însemne atât o relație mai apropiată a boierilor cu domnia, cât și creșterea economică a dregătorilor. Mai mult decât atât, domnia lui Mihai Viteazul este domnia cea mai lungă și neîntreruptă din a doua jumătate a secolului al XVI-lea²⁸. Este perioada în care sunt produse mult mai multe documente, perioada în care puterea și prestigiul Buzeștilor crește atât pe plan militar, cât și economic. Cei opt ani de domnie a lui Mihai Viteazul au însemnat o perioadă de stabilizare a Buzeștilor, în care aceștia se preocupă mai mult de extinderea domeniului funciar. Nu doar în timpul lui Mihai Viteazul Buzeștii achiziționează sate, ci și în vremea lui Mihnea Turcitul²⁹,

²⁵ DRH. B. Țara Românească, vol. XI (1593-1600), București, Editura Academiei R.S.R., 1975, doc. 400.

²⁶ Bâzgan, *Județele Țării Românești*, p. 142-145, Anexa 3.

²⁷ Grigore G. Tocilescu, *Documente inedite privitoare la istoria română. Chrisovul Buzescilor*, în *Revista Tinerimea Română*, 1, 1898, p. 113-116, 118, 120-121.

²⁸ *Istoria României compendiu* (coord. Ioan-Aurel Pop, Ioan Bolovan), ed. a 2-a, Cluj-Napoca, Centrul de Studii Transilvane, 2007, p. 716-717.

²⁹ DRH. B. Țara Românească, vol. XI (1593-1600), doc. 12.

când se întorc din pribegie, precum și în perioada în care se găseau în Țara Ungurească³⁰.

Deși pribegia este descrisă ca o perioadă de sărăcire, perioadă în care grija pentru subzistență este din ce în ce mai acută, gradul de pauperizare a pribegilor este diferit. Este dificil de analizat o avere a Buzeștilor în perioada de pribegie, însă faptul că ei cumpără pământ semnifică un nivel economic mai ridicat decât al celorlalți pribegi. Nu înseamnă însă că ei nu au cunoscut sărăcia, nu au pierdut moșii, ci ne ajută să ne formăm percepția că nu toți pribegii au ajuns în prag de foamete. Nu trebuie nici să privim aceste cumpărări ca o dovadă a unei economii prospere a Buzeștilor, deoarece nu sunt atestate o mulțime de sate cumpărate în pribegie. Cumpărarea unor moșii de la pribegi însemna totodată și asumarea unui risc. Satele pribegilor aparțineau domniei, iar cei care încălcau acest drept riscau să-și piardă viața³¹.

Deși majoritatea satelor moștenite, cumpărate sau primite de Buzești sunt situate în Oltenia, totuși este și un număr redus de sate cumpărate de ei, care se găsesc în partea estică a Țării Românești, județul Ilfov. Observăm că satele îndepărtate de domeniul lor funciar sunt folosite ulterior ca miluire pentru anumiți boieri³² sau sunt date la schimb.

3. Schimbul

Schimbul este o altă cale prin care anumite sate pătrund în domeniul funciar al Buzeștilor. Prin el putem să observăm intenția mării familii boierești de a stăpâni sate aflate în aceeași regiune. Dorința boierilor de alcătuire a unui domeniu funciar compact vine din măsuri de siguranță, dintr-un mai mare control asupra moșiilor lor. Acesta dorință o putem observa și în cazul Buzeștilor care dau satul Bârsești din județul Ilfov³³ în schimbul ocinelor lui Miroslav din Cioroiu, aflate în județul Dolj³⁴.

4. Miluirea

³⁰ DIR. B. Țara Românească, veacul XVI, vol. V (1581-1590), doc. 320. Vezi și Gheorghe S. Buzescu, *Reconstituiri istorice privind neamul Buzeștilor din veacul XV-până în veacul XVIII*, Sibiu, Tiparul Institutului de Arte grafice „Dacia Traiană”, 1936, doc. 11.

³¹ DRH. B. Țara Românească, vol. VII (1571-1575), doc. 246.

³² DRH. B. Țara Românească, vol. XI (1593-1600), doc. 12.

³³ Bâzgan, *Județele Țării Românești*, p. 197, Anexa 11.

³⁴ DRH. B. Țara Românească, vol. XI (1593-1600), doc. D; vezi și Bâzgan, *Județele Țării Românești*, p. 134, Anexa 31.

Relația apropiată cu domnia facilitează ridicarea în rang al familiei boierești, creșterea prestigiului și întărirea puterii sale economice. Având pe tronul țării un voievod favorabil lor, boierii au prilejul de a-și înmulți bogățiile. Ele constau în dreptul de a strânge birul de pe un sat, ori în primirea anumitor sate ca danii. Miluirea domnească este răspunsul fidelității boierului față de voievod. De asemenea danii au avut parte și Buzeștii care în schimbul unei sume de bani date în împrumut domnitorului Mihai Viteazul primesc din partea acestuia satul Izbiceni. Este de menționat faptul că satul Izbiceni a fost „sat domnesc cumpărat de răposatul Mihai voievod”. Mai mult decât atât, momentul în care Preda Buzescu îi împrumută domnitorului 67.000 de aspri este un moment de restriște pentru voievod, când pierde Ardealul și Țara Românească, Mihai având „multă greutate și nevoie din pricina luptei”³⁵. Observăm, așadar, că relația apropiată dintre boier și domnitor este propice pentru ambele părți, domnitorul având nevoie de boieri pentru acțiunile pe care le desfășoară, iar boierii având nevoie de domn pentru întărirea puterii lor.

5. Cotropirea

În scopul creșterii bogăției familiei, boierii apelează uneori și la cotropiri. Prin cotropire se înțelegea luarea în stăpânire a unui sat fără să fi avut „vreun amestec” cu acel loc. Ceea ce este semnificativ este faptul că boierii cotropesc sate învecinate cu domeniul lor. Mai mult decât atât, cotropirea are loc în timpul unei domnii favorabile păturii aristocratice. În asemenea situație sunt și Buzeștii care cotropesc satul Izlazul din județul Romanați³⁶. Cotropirea se produce în timpul domniei lui Radu Șerban când „Radul clucer Buzescu a avut voie și putere și l-a cotropit și a ținut acel sat Izlazul cu sila, fără dreptate”³⁷. Este bine cunoscută relația dintre Buzești și Radu Șerban, relație care le-a dat boierilor „voie și putere”. Înstăpânirea cu forța asupra satului Izlazul de către Buzești este cunoscută abia în timpul lui Alexandru Coconul atunci când mănăstirea Sf. Troiță se plânge domnitorului pentru acțiunea săvârșită de Buzești. Astfel, plângerea cotropirii de către păgubit vine în timpul unor domnii în care boierii nu mai au o așa de mare

³⁵ *Ibidem*, doc. L.

³⁶ Bâzgan, *Județele Țării Românești*, p. 150, Anexa 25.

³⁷ DRH. B. *Țara Românească*, vol. XXI (1626-1627), București, Editura Academiei R.S.R., 1965, doc. 103.

putere. Cotropirea ne arată cum relația dintre boier și domn poate să influențeze domeniul funciar al boierului. Se poate observa totodată și interesul boierului pentru un domeniul compact, satul Izlazul, în cazul de față fiind un sat apropiat de celelalte moșii deținute de Buzești.

Nu doar în timpul lui Radu Șerban această familie boierească a deținut putere, ci și în timpul lui Mihnea Turcitul, după întoarcerea lor în țară. În vremea lui, Buzeștii au cotropit satul Risipiți din județul Mehedinți „căci au fost iei atuncea stăpânitori și cu sile ei i-au năpăstuitu pe acestu satu de l-au rumânit și le-au luat moșia lor cu sila”. Sătenii se plâng de cotropirea săvârșită de Buzești în vremea lui Mihnea și aduc 12 boieri ca să jure că nu au avut Buzeștii niciun amestec cu acel sat. Boierii însă „au luat lege peste lege” aducând 24 de boieri „să acopere pre acei 12 boeri sau să-i supue”³⁸. Aducerea boierilor jurați într-un proces însemna și o situație economică bună din partea celui care îi chema. Cu cât numărul lor este mai mare, cu atât cheltuielile pentru proces se ridică. Astfel, dreptatea nu stă în cărțile de moșie, ci în puterea economică a împričinaților care prin boierii jurați pot să schimbe soarta procesului³⁹. La fel ca și în cazul satului Izlaz și satul Risipiți este în apropierea celorlalte sate deținute de Buzești.

Domeniul boieresc cunoaște permanente schimbări în a doua jumătate a secolului al XVI-lea, având momente de extindere teritorială, dar și de restrângere. Nu toate satele care intră într-un domeniul boieresc rămân permanent în el. Căile prin care satele boierești ies din patrimoniul familiei sunt diverse. În cazul Buzeștilor ne vom opri la două dintre mijloacele pe care documentele ni le menționează: 1) pribegia și 2) daniile.

1. *Pribegia*

Dacă venirea pe tron a unui domn favorabil lor, îi ajuta pe boieri să-și întărească puterea în țară, nu la fel se întâmpla și în cazul unor domni ostili anumitor familii boierești. Aceștia sunt nevoiți să plece în pribegie pierzând controlul asupra satelor deținute. Ele sunt confiscate de către domn care poate să le folosească pentru miluirea unor boieri fideli lui. Așa s-a întâmplat și în cazul Buzeștilor care au plecat în pribegie în timpul

³⁸ DRH. B. *Țara Românească*, vol. XXII (1628-1629), București, Editura Academiei R.S.R., 1969, doc. 50.

³⁹ I. Minea, L.T. Boga, *Cum se moșteneau moșiile în Țara Românească până la sfârșitul secolului al XVI-lea. Contribuții la istoria vechiului drept din Țara Românească*, vol. I, Iași, Institutul de Arte grafice „Presa Bună”, 1933, p. 124-136.

domnilor Mircea Ciobanu, Petru cel Tânăr și Alexandru Mircea. Plecarea lor atrage după sine și pierderea satului Cruce, folosit de Mircea Ciobanu pentru miluirea lui Nanu paharnicul. La întoarcerea în țară Buzeștii vor primi din partea lui Alexandru Mircea întărirea asupra satului Cruce⁴⁰.

2. Daniile

Ca o imitare a practicilor săvârșite de domnie și boierii încep să facă daniile. Astfel, un domeniul funciar extins însemna pentru boieri și o sursă de care se foloseau pentru afișarea prestigiului. Preocupați pentru afișarea unei astfel de imagini sunt și Buzeștii care fac daniile unor lăcașe de cult⁴¹ sau unor slujitori. Daniile îndreptate înspre lăcașele de cult nu numai că reliefau prestigiul donatorului, dar și eternizau poziția lui socială. Mai mult decât atât, daniile fac parte din obligațiile ctitorului față de lăcașul de cult⁴². Aceasta explică de ce mai multe sate sunt date de Buzești mănăstirii Călușii.

O sursă de bogăție și prestigiu continuă să rămână pământul și pe parcursul celei de-a doua jumătăți a secolului al XVI-lea când boierii caută și alte mijloace de afișare a puterii. Derularea unui asemenea studiu implică și anumite riscuri pe care le luăm în considerare: faptul că operăm cu documente care ni s-au păstrat, că sursele sunt de cancelarie și pot să denatureze imaginea unor boieri și faptul că unele sate nu pot fi localizate, sau nu știm când le-au obținut și cum.

Cu toate acestea, din sursele existente reiese influența voievodului asupra domeniului funciar boieresc ceea ce aduce un plus de cunoaștere în relația dintre domnie și boierime. Boierii Buzești sunt doar un exemplu de familie aristocratică ce a reflectat dorința de întărire a puterii în constituirea domeniului funciar. Prin acesta lucrare nu am urmărit să realizez o inventariere a satelor pe care boierii studiați le-au deținut, ci o analiză a modului în care domeniul lor s-a constituit și a felului în care a fost influențat de domnie. Interesul boierilor pentru realizarea unui domeniului funciar compact vine în urma nevoii de control asupra pământurilor stăpânite. O cercetare dintr-un asemenea punct de vedere contribuie la o mai bună înțelegere a relației boierimii cu domnia, precum și a

⁴⁰ DRH. B. Țara Românească, vol. VII (1571-1575), doc. 225.

⁴¹ Andreea Mirela Popescu, *Istoricul mănăstirii Călușii*, Craiova, Sim Art, 2010, p. 46-49.

⁴² Valentin Al. Georgescu, *Bizanțul și instituțiile românești până la mijlocul secolului al XVIII-lea*, București, Editura Academiei R.S.R., 1980, p. 159-160.

metamorfozelor aristocrației din a doua jumătate a secolului al XVI-lea care urmărește cu tot dinadinsul să-și întărească puterea, să și-o afișeze și immortalizeze.

MARIA FRÎNC
Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca

EXTENDING THE BOYAR PROPERTY IN WALLACHIA IN THE SIXTEENTH CENTURY:
THE CASE OF THE ESTATE OF BUZEȘTI

Abstract

The second half of the sixteenth century brought political, economic and social changes in Wallachia. Boyars involved themselves more and more in political strategies, which strengthened their power within the state. This political power depended on economic influence, sustained on one side by material goods, and on the other side by an expansion of landed property.

The goal of my research is to track down how the domain of Buzești family was formed in the sixteenth century and how this area was influenced by the strength of the ruler and of the boyars. How did these boyars acquire their estates? In what region did they own land? What for did they use the land? How did their relationship with the princes influence the evolution of their domain? When did they receive or lose land? These are just some questions that I am trying to answer in this research. Furthermore, these answers offer an innovative character to my study.

Keywords: noble domain, politics strategy, prestige, enrichment, poverty.